

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра німецької мови

Дипломна робота магістра

з теми

**ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПИСЬМІ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ІІІ СТУПЕНЯ**

Виконала: студентка ІІ курсу групи Nim1-M20
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)
за освітньою програмою Середня освіта
(Німецька мова і зарубіжна література)
з додатковою спеціальністю 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)
Дудчак Вікторія Вікторівна

Керівник:

Боднарчук Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької мови

Рецензент:

Марчишина А.А., доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільський

2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЯВИЩЕ КРЕАТИВНОСТІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ.....	7
1.1 Тракткування поняття «креативність» у науковій літературі.....	7
1.2 Роль і місце явища креативності у методиці навчання іноземних мов.....	16
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПИСЬМІ.....	24
2.1 Загальна характеристика компетентності у письмі.....	24
2.2. Поняття креативного письма в контексті навчально-пізнавальної комунікативної діяльності учнів.....	31
РОЗДІЛ 3. ТЕХНІКИ КРЕАТИВНОГО ПИСЬМА ТА ВИКОРИСТАННЯ ЇХ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	44
3.1 Креативне письмо на основі асоціацій та використання цієї техніки на уроці німецької мови у старшій школі.....	45
3.2 Формування навичок креативного письма на основі заданого слова, тексту, літературного твору на уроці німецької мови.....	56
3.3 Креативне письмо на основі візуальних матеріалів	62
3.4 Використання музичних творів для формування навичок креативного письма на уроці німецької мови.....	65
3.5 Вправи для розвитку навичок та умінь ситуативного та колективного креативного письма.....	69
3.6 Використання гри у процесі навчання креативного письма.....	73
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Процеси глобалізації, які відбуваються на сучасному етапі розвитку людського суспільства зумовлюють зміни в усіх сферах нашого життя, в тому числі і в галузі освіти, оскільки вони ставлять перед особистістю нові завдання та виклики, а основною метою шкільної освіти, як відомо, є підготувати особистість до життя у даному суспільстві. Пріоритетним завданням сучасної освіти є виховання особистості, яка володіє практичними компетентностями, здатна творчо мислити, що передбачає перехід від репродуктивного стилю навчання до творчого.

Необхідною вимогою сучасного світу є також володіння хоча б однією іноземною мовою, яка є одночасно засобом міжособистісного та міжкультурного спілкування, пізнання, самореалізації і соціальної адаптації майбутніх випускників. Тому вивчення іноземної мови у закладах загальної середньої освіти має бути спрямоване на формування в учнів навичок та умінь користуватися мовними і мовленнєвими засобами не лише в контексті репродуктивно-продуктивної, але і продуктивної діяльності в нових, нестандартних ситуаціях усного та, що особливо є важливим у час інформаційних технологій, письмового спілкування. Як стверджують науковці, використання креативних методів та технологій навчання сприятимуть вирішенню цього завдання. Тому вважаємо тему нашого магістерського дослідження **актуальною** для методики навчання німецької мови у закладах загальної середньої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напряму дослідження зумовила тема «Формування професійної компетентності вчителя іноземних мов» (державний реєстраційний номер 0102U102986), яка виконується в межах плану науково-дослідної роботи кафедри німецької мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка).

Об'єктом дослідження є процес формування мовленнєвої компетентності у письмі на уроках іноземної мови у закладах загальної середньої освіти III ступеня.

Предметом дослідження є використання технік креативного письма як засобу формування мовленнєвої компетентності на уроках німецької мови у закладах загальної середньої освіти III ступеня.

Метою дослідження є виявити особливості формування креативної мовленнєвої компетентності у письмі старшокласників та розробити практичні рекомендації щодо використання різних технік креативного письма на уроці німецької мови.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати трактування поняття «креативність» у науковій літературі;
- визначити роль і місце явища креативності у методиці навчання іноземних мов;
- розглянути поняття креативного письма в контексті навчально-пізнавальної комунікативної діяльності учнів;
- охарактеризувати особливості використання різних технік креативного письма;
- розробити вправи для формування навичок та умінь креативного письма на уроках німецької мови у закладах загальної середньої освіти III ступеня.

Методи дослідження. Характер дослідження зумовив необхідність комплексного використання різних методів. Для розв'язання поставлених завдань у магістерській роботі застосовувались різні методи дослідження, а саме: теоретичні: загальнонаукові (аналіз, синтез, класифікація, порівняння, систематизація та узагальнення) – з метою аналізу стану досліджуваної проблеми у науковій літературі, уточнення сутності базових понять дослідження, визначення ролі і місця явища креативності у методиці навчання іноземних мов; емпіричні: діагностичні (спостереження, бесіда) – з метою

визначення ефективності використання різних технік креативного письма у процесі вивчення німецької мови у закладах загальної середньої освіти III ступеня.

Практичне значення одержаних результатів магістерського дослідження полягає у можливості використання її результатів у лекційних курсах та на практичних та лабораторних заняттях з методики навчання німецької мови, під час організації позакласної роботи у школі (наприклад, робота гуртка з креативного письма).

Апробація роботи. Основні положення магістерського дослідження обговорювалися на трьох наукових та науково-практичних конференціях: II Міжнародна науково-практична конференція «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 року), III Всеукраїнська наукова конференція «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 року); наукова конференція студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками науково-дослідної роботи в 2020 році (м. Кам'янець-Подільський, 22-23 вересня 2021 року) та на міжвузівському студентському науковому форумі «Новітні дослідження в галузі германістики та методики навчання іноземних мов» (м. Кам'янець-Подільський, 11 травня 2021 року).

Публікації. Результати дослідження висвітлені у 2-х статтях:

- **Дудчак В.В.** Креативність у сучасному освітньому процесі. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи* : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р. / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 135-139.

- **Дудчак В.В.** До питання про основні техніки креативного письма на уроках німецької мови. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів*

факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Випуск 14. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. С. 42-44.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, де визначені актуальність, об'єкт і предмет дослідження, його мета та завдання, методи та практична цінність дослідження; з трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (75 найменувань). Загальний обсяг роботи – 89 сторінок, з них основного тексту – 83 сторінки.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було виявлено особливості формування креативної мовленнєвої компетентності у письмі старшокласників та зроблено спробу розробити практичні рекомендації щодо використання різних технік креативного письма на уроці німецької мови.

Щодо першого завдання – проаналізувати трактування поняття «креативність» у науковій літературі, виявлено, немає однозначного розуміння змісту поняття «креативність», оскільки досі не запропоновано єдиного підходу або концепції до його трактування. Лише в зарубіжній психології існує близько сотні його визначень.

У науковій літературі поняття «креативність» досить часто розуміють як синонім до слова «творчість». Проте основою творчого процесу є натхнення, здібності людини, тому це залежить від настрою людини, а основою креативності є прагматизм, тобто доцільність, корисність вихідного продукту, тобто щось нове створюється з певною метою, а не просто для задоволення.

Виявлено, що науковці трактують креативність як *здатність* людини відмовитися від стереотипних способів мислення; як *процес* появи чутливості до проблеми, дефіциту знань, пошуку рішень певної проблеми, висунення гіпотези, перевірки її, формулювання результату; як *творчий потенціал* індивіда, його творчі здібності, що виявляються не тільки в оригінальних продуктах діяльності, а й у мисленні, почуттях, спілкуванні з іншими людьми; як особистісна характеристика, а саме як *здатність* висловлювати незвичайні ідеї, нетрадиційно мислити, швидко розв'язувати проблемні ситуації, як *якість*, яка властива всім від народження, але яка втрачається більшістю під впливом середовища; як *реалізацію* людиною власної індивідуальності, тому креативність є проявом, презентацією цієї індивідуальності. Крім того, багато вчених вважає креативність обов'язковою характеристикою педагога, що є особливо актуальним в аспекті нашого дослідження.

У магістерському дослідженні ми також зробили спробу визначити роль і місце явища креативності у методиці навчання іноземних мов, що і було передбачено другим завданням.

Явище креативності ми розглядали в контексті реалізації особистісно-орієнтованого підходу, актуалізації особистісного потенціалу учня, перспектив розвитку креативності особистості в процесі вивчення іноземних мов та німецької мови, зокрема. Основною метою вивчення іноземної мови є формування умінь учнів вільно користуватися іншомовними засобами для вирішення комунікативних завдань, тобто, створювати власний мовленнєвий продукт іноземною мовою, що передбачає вміння відступати від шаблонів і знаходити нові можливості для створення власного мовленнєвого продукту.

Як відомо, організація навчального процесу з іноземної мови відбувається відповідно до певних дидактичних та методичних принципів. У нашому дослідженні явище креативності ми розглядали в контексті таких дидактичних принципів навчання як принцип особистісно орієнтованого навчання, діяльнісної спрямованості навчання та опори на самостійну роботу учнів в процесі оволодіння іноземною мовою. Щодо методичних принципів, то особливо актуальними в контексті реалізації креативного підходу є принципи комунікативної спрямованості процесу навчання іноземної мови та принцип інтегрованого навчання усіх видів мовленнєвої діяльності та мовного матеріалу.

Виявлено, що усі вище названі принципи навчання актуалізують такі характеристики явища креативності як самостійність та свободу дії, як умову оволодіння іноземною мовою, культурою; нетипове мислення, фантазію, відмову від шаблонів і гнучкість у використанні мовного матеріалу в процесі мовленнєвої діяльності; вміння пристосовуватися до нової комунікативної ситуації, до носія іншої культури; вміння працювати в команді, в групі; саморефлексію, вміння знаходити і вирішувати різноманітні проблеми як основу розвитку особистості, накопичення досвіду; створення сприятливої атмосфери як умову забезпечення мотивації до вивчення іноземної мови тощо.

Щодо третього завдання магістерського дослідження – розглянути поняття креативного письма в контексті навчально-пізнавальної комунікативної діяльності учнів, виявлено, що науковці розуміють письмо як продукт діяльності, який покликаний передати певну інформацію, так і процес, який відбувається від окремої букви до орієнтованого на читача письмового продукту. Виділяють також кероване та вільне письмо. Кероване письмо (або по-іншому, техніка письма) – як інструмент швидшого та ефективнішого досягнення інших цілей у навчанні іноземної мови, тобто формування орфографічних, граматичних навичок, передачі змісту тексту тощо. Вільне письмо (писемне мовлення) – це письмо без опор та зразків, коли учні розвивають ідеї, формулюють, структурують та продукують власні висловлювання.

Щодо визначення поняття «креативне письмо», то його розуміють як такий вид довільного письма, яке здійснюється під впливом асоціацій до певного імпульсу та сприяє прояву та розвитку оригінальності, винахідливості, дару відкриття, відкритості та гнучкості. У ньому проявляються оригінальні, з точки зору того, хто пише, ідеї, які відповідають певному комунікативному завданню; самостійність у визначенні змісту письмового висловлювання із залученням творчої уяви, фантазії, особистого досвіду, включаючи емоційний, а також асоціативного, критичного та творчого мислення з певної теми, яка задається учителем або визначається самими учнями і яка містить необхідність висловлювати власні думки, почуття з приводу предмета обговорення, що супроводжується комбінуванням засвоєних раніше мовних засобів, їх використання у нових або змінених ситуаціях спілкування. Зміст навчання креативного письма має на меті стимулювати мисленнєву-мовленнєву діяльність учнів, що пов'язано із типом завдань, з установками до них, які дозволяють залучати емоційно-оціночний досвід учнів, якого вони набувають в процесі оволодіння іноземною мовою в цілому та в процесі розвитку умінь креативного письма зокрема. Процес навчання креативного письма, на думку науковців, сприятиме підвищенню

мотивації учнів і формування у них потреби не лише в письмовій формі спілкування, але і в оволодінні іноземною мовою в цілому.

Четвертим завданням дослідження було охарактеризувати особливості використання різних технік креативного письма. В результаті аналізу наукової літератури виявлено, що найбільш повною є характеристика технік креативного письма, яку пропонують німецькі дослідники, зокрема Ютта Вольфорум. У даному дослідженні ми опиралися на її класифікацію технік креативного письма, де термін «техніка креативного письма» трактується як сукупність певних прийомів і правил, які застосовуються для формування в учнів навичок та умінь креативного письма.

У даному дослідженні ми розглядали особливості використання на уроках німецької мови у закладах загальної середньої освіти III ступеня таких технік креативного письма: асоціативні методи (*assoziative Verfahren*); письмо на основі заданого слова, тексту, літературного твору (*Schreiben mit Literatur-, Wort- und Textvorgaben*); письмо на основі візуальних матеріалів (*Schreiben mit visuellen Vorlagen*); письмо з використанням музичних творів (*Schreiben mit Musik*); ситуативне письмо (*situatives Schreiben*); письмові ігри (*Schreibspiele*); кооперативне письмо (*kooperatives Schreiben*).

Виявлено, що асоціативні методи креативного письма мають на меті допомогти учням подолати психологічні блокади та страхи перед письмом. Серед асоціативних методів у дослідженні розглядаються автоматичне письмо (*automatisches Schreiben*), особливістю якого є те, що думки, образи та ідеї просто записуються, не звертаючи уваги на формальності та правопис, тобто це своєрідний «диктант думок»; вільне письмо (*Free-Writing*), яке передбачає наявність теми, або ключового слова, яке викликає в учнів певні асоціації і вони записують те, що стосується певної теми; створення асоціативних схем (*Clustering*); та створення ментальних карт (*Mindmap*); а також «малювання» асоціацій, тобто того, що іноді підсвідомо робиться під час сприймання повідомлень на слух (*Kritzeln*).

У ході дослідження, ми дійшли висновку, що інші техніки креативного письма – письмо на основі заданого слова, тексту, літературного твору (Schreiben mit Literatur-, Wort- und Textvorgaben), письмо на основі візуальних матеріалів (Schreiben mit visuellen Vorlagen), письмо з використанням музичних творів (Schreiben mit Musik), ситуативне письмо (situated Schreiben), кооперативне письмо (kooperatives Schreiben) орієнтовані не лише на процес письма, але і на його результат – індивідуальний текст учнів.

П'яте завдання передбачало розробити вправи для формування навичок та умінь креативного письма на уроках німецької мови у закладах загальної середньої освіти III ступеня. У дослідженні наведено низку вправ відповідно до різних технік креативного письма та рівня володіння німецькою мовою від A1 до B2, тобто їх можна використовувати в процесі навчання німецької мови як першої, так і другої іноземної.

Варто також зазначити, що деякі із наведених вправ було апробовано під час проходження виробничої педагогічної практики. Навіть не зважаючи на обмеженість часу виробничої педагогічної практики, можна з впевненістю стверджувати, що включення елементів креативного письма в процес навчання німецької мови у закладах загальної середньої освіти сприяє удосконаленню навичок та умінь учнів у писемному мовленні, розвитку їх креативності, значно підвищує рівень їх мотивації, і тому є одним із ефективних методів оволодіння німецькою мовою в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі*: [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. – С.14–41.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Изд. 2-е, стереотип. М. : Советская энциклопедия, 1966. 608 с.
3. Барышева Т.А. Креативный ребенок: Диагностика и развитие творческих способностей. Ростов н/Д: Феникс, 2004. 416 с.
4. Бахтин М.М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках. *Эстетика словесного творчества*. М., 1979. 257с.
5. Большой энциклопедический словарь URL: <https://dic.academic.ru/contents.nsf/enc3p/> (дата звернення 05.06.2021)
6. Войтенко О.В. Розвиток творчих здібностей школярів на уроках літератури. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. Харків : ХДПУ, 1997. С. 17–21.
7. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. М. : Издательство Академии педагогических наук РСФСР, 1956. 520 с.
8. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: пособие для учителя. 2-е изд., перераб. и доп. М.: АРКТИ, 2003.192с.
9. Гальскова, Н.Д., Гез, Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учебное пособие. 3-е изд., стер. М.: Академия, 2006. 336 с.
10. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта. / пер. с англ. Э. А. Голубевой. *Психология мышления* / ред. А.М. Матюшкина. Москва : Прогресс, 1965. С. 443-456.
11. Головань И.В. Обучение креативной письменной речи на второй ступени общего образования (на материале немецкого языка): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2008. 195 с.

12. Гусак Т., Циганок З. Емоційний фактор при вивченні іноземних мов. Рідна школа 2002. № 6. С. 71-72.
13. Енциклопедія освіти / за ред. В. Кременя. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
14. Житкова Е. В. Креативное письмо в процессе обучения иностранному языку в вузе. *Язык и культура*. 2009. № 3 (7). С. 101–104 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kreativnoe-pismo-v-protssesse-obucheniya-inostrannomu-yazyku-v-vuze/viewer> (дата звернення 25.05.2021).
15. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. М.: Просвещение, 1991. 222с.
16. Ипполитова Н.А. Текст в системе обучения русскому языку в школе: учеб. пособие для студентов пед. вузов. М.: Флинта, Наука, 1998. 176 с.
17. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов. URL: <http://rus-yaz.niv.ru/doc/foreign-words-komlev/index.htm> (дата звернення 05.06.2021).
18. Леонтьев А.А. Педагогика здравого смысла. Избранные работы по философии образования и педагогической психологии / Сост., предисл., коммент. Д.А. Леонтьева. М.: Смысл, 2016. 528 с.
19. Леонтьев А.А. Психология общения: учеб. пособие для вузов по спец. «Психология». 2-е изд. М.: Смысл: Академия, 2005. 368 с.
20. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность, М.: Просвещение», 1995. 214 с.
21. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. М.: Педагогика, 1981. 184с.
22. Макарова Ю. А. Визуальные материалы как средство повышения мотивации к креативному письму на иностранном языке. *Научно-педагогическое обозрение*. 2016. № 3 (13). С. 87-96. URL: https://npo.tspu.edu.ru/files/npo/PDF/articles/makarova_j._a._87_96_3_13_2016.pdf (дата звернення 10.09.2021).
23. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики. СПб. : Евразия, 1999. 432 с.

24. Мерсер С. Развивающее обучение в старшей средней школе. *Обучающая деятельность и развитие*. Оксфорд: Аахус Юниверсити Пресс, 2000. 459 с.
25. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
26. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. К.: ВЦ «Академія», 2010. 328 с.
27. Миньяр-Белоручев Р. К. Методический словарь. Толковый словарь терминов методики обучения языкам. М.: Стелла, 1996. 146 с.
28. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання УРСР, 1989. 36 с.
29. Москальская О.И. Текст как лингвистическое понятие. *Иностранные языки в школе*. 1978. №3. С.5-7.
30. Наседкина С.М. Создание креативной дидактической среды на среднем этапе обучения иностранным языкам в лингвистических гимназиях (на материале немецкого языка). Автореф. дисс. ...канд. пед.наук: 13.00.02. М., 2004. 17с.
31. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал]* / академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. 154 с. С.120–131.
32. Пассов Е.И. Урок иностранного языка в средней школе. 2-е изд., дораб. М.: Просвещение, 1988. 223 с.
33. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
34. Перкинс Д.Н. Творча обдарованість як психологічне поняття. *Суспільні науки за рубежом. Сер. Науковедение*. 1988. № 4. С. 88-92.

35. Професійна освіта : словник / уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
36. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
37. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2012. 375 с.
URL:<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/8879/2/monograph-2012.pdf> (Дата звернення 23.03.2021)
38. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
39. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи. М.: Русский язык, 1981. 248 с.
40. Хамм О. Теоретичні основи формування креативного мислення майбутнього вчителя. *Наукові праці МАУП*. 2012. Вип. 2 (33). С. 255–259.
URL:http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Npmaup/2012_2/pdf_files/255-259.pdf (Дата звернення 28.05.2021).
41. Шендельс Е.И. Грамматика текста и грамматика предложения. *Иностранные языки в школе*. 1985. №4. С. 16-21.
42. Яковлева Е.Л. Развитие творческого потенциала личности как цель образования. *Вопросы психологии*. 1996. № 3. С.28–43.
43. Beno E. Kreatives Schreiben im DaF-Unterricht. Schreiben zu und nach literarischen Texten. *Neue Didaktik*. 2011. № 1. S. 79-96.
44. Boehncke H. Kreatives Schreiben für die 3. und 4. Klasse : Monografie. 1. Aufl. Berlin: Cornelsen Scriptor, 2004. 96 S.
45. Bohn R. Schreiben – eine sprachliche Haupttätigkeit im Unterricht Deutsch als Fremdsprache. *DaF*, 1987. №4. S.233-238.
46. Böttcher I. Kreatives Schreiben. Grundlagen und Methoden. Berlin: Cornelsen Scriptor, 1999. 190 S.
47. Breton A. Die Manifeste des Surrealismus. Deutsch von Ruth Henry. Reinbek: Rowohlt, 1986. 137 S.

48. Buzan T., Buzan B. Das Mind-Map-Buch. Landsberg a.L.: mvg-Verlag, 1997. 329 S.
49. Dehn M. Zu einem Bild schreiben. *Praxis Deutsch*. 2000. Heft 161. S. 26–28.
50. Elola I. Collaborative writing: fostering foreign language and writing conventions development. *Language Learning & Technology*. 2010. 3 (14). pp. 51–71.
51. Gemeinsamer Europäische Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen. München: Langenscheidt, 2001. 244 S.
52. Harms M. Augen auf im Fremdsprachenunterricht – psychologische und didaktische Aspekte des Lernens mit Bildmedien. *Grenzen überschreiten. Menschen, Sprachen, Kulturen. Festschrift für Inge C. Schwerdtfeger*. Tübingen, Narr, 2005. S. 245–256.
53. Kast B. Fertigkeit Schreiben (Das Fernstudienangebot Deutsch als Fremdsprache). Berlin: Langenscheidt, 1999. 232 S.
54. Kast B. Vom Wort zum Satz zum Text. *Fremdsprache Deutsch*. 1989. №1. S. 9-12.
55. Kirchhöfer D. Umgang mit Individualität. *Deutschunterricht*. 1990. №43 (2/3). S. 120-124.
56. Krier R. Das Abenteuer des Schreibens – Eine Einführung in das kreative Schreiben. München: Muk-Verlag, 2004. 28 S.
57. Krischer B. Schreiben – aber wie? *Info DaF*. 2002. № 29/5. S.383-408.
58. Krumm H.J. Schreiben. *Fremdsprache Deutsch*. 1989. №1. S. 5-8.
59. Lubart T. Children's creative potential: an empirical study of measurement issues. *Learning and Individual Differences*. 2010. № 20. P. 388–392.
60. Merse Th., Schmidt J. Internet-Medien und Web 2.0. *Englisch Methodik*. Berlin: Cornelsen, 2018. pp. 156–177.
61. Ortheil H.-J. Aristoteles und andere Ahnherren. Über Herkunft und Ursprünge des „Kreativen Schreibens“. *Schreiben lernen – Schreiben lehren*. Frankfurt/Main: Fischer, 2006. S. 17-29.

62. Pommerin G. (u. a.). Kreatives Schreiben. Handbuch für den deutschen und interkulturellen Sprachunterricht in den Klassen 1-10. Weinheim und Basel: Beltz, 1996. 184 S.
63. Portmann P. R. Schriftliches Formulieren im Fremdsprachenunterricht – Erfahrungen im Unterricht mit fremdsprachigen Studierenden auf der Mittelstufe. *DaF*, 1987. №1. S. 21-24.
64. Rau H. A. Kreatives Schreiben an Hochschulen. Berichte, Funktionen, Perspektiven. Tübingen: Niemeyer, 1988. 139 S.
65. Rico L. G. Garantiert schreiben lernen. Reinbek: Rowohlt, 1984. 312 S.
66. Schreier I. Schreibversuche: kreatives Schreiben bei Lernen des Deutschen als Fremdsprache. München: Iudicum, 2002. 235 S.
67. Schuster K. Das personal-kreative Schreiben im Deutschunterricht. Theorie und Praxis. Hohengehren, Baltmannsweiler: Schneider, 1997. 242 S.
68. Schwerdtfeger I. Ch. Gruppenunterricht und Partnerarbeit. Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Francke, 1989. S. 171-173.
69. Spinner K. Kreativer Deutschunterricht. Seelze: Kallmeyer Verlag, 2001. 192 S.
70. Spinner K. Kreatives Schreiben. *Praxis Deutsch*, 1993. № 119. S. 17–23.
71. Szmidt K.J. ABC kreatywności. Difin, Warszawa, 2010. S. 8–10.
72. Wolfrum J. (2001): Heimat ist wie eine Göttin der Antiquität. Lebensperspektiven junger griechischer MigrantInnen und RemigrantInnen - kreativ geschrieben. Frankfurt/Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Lang, 2001. 440 S.
73. Wolfrum J. Kreativ Schreiben. Gezielte Schreibförderung für jugendliche und erwachsene Deutschlernende. Ismaning : Hueber Verlag, 2014. 184 S.
74. Yim S., Warschauer M. Web-based collaborative writing in L2 contexts: Methodological insights from text mining. *Language Learning & Technology*. 2017. 21(1). pp. 146–165.
75. Zopfi Ch., Zopfi E. Leichter im Text. Ein Schreibtraining. Bern: Zytglogge, 2001. 128 S.